

90 χρόνια εργατικού διεθνισμού στη Νότια Αφρική - Μια εισαγωγή

James Pendlebury (ZACF)

Επί δεκαετίες, ο εθνικισμός – των Αφρικανών ή των Αφρικάνερ – ήταν η κυρίαρχη ιδεολογία στη Νότια Αφρική. Παρέσυρε την εργατική τάξη σε μια “ενότητα” με τα αφεντικά και διαίρεσε τους εργάτες από τους συντρόφους τους εργάτες. Υποσχέθηκε ελευθερία, αλλά έφερε καταστολή. Υποσχέθηκε ψωμί και έφερε πείνα. Ο εθνικισμός μπορεί να παίξει έναν “προοδευτικό” ρόλο όταν βρίσκεται στην αντιπολίτευση ενός καταπιεστικού καθεστώτος, αλλά όταν βρίσκεται στην εξουσία γίνεται συνεχώς ένα όπλο ενάντια στην εργατική τάξη. Τα πογκρόμ του Μάη του 2008 αποτελούν την πιο πρόσφατη καταστροφή που έχει άμεση σχέση με τον εθνικισμό.

Αρκετοί θα πουν ότι ο αφρικανικός εθνικισμός του ANC (Εθνικό Αφρικανικό Κογκρέσο) - ή του PAC ή της μαύρης συνείδησης – είναι η μόνη δύναμη απελευθέρωσης στη Νότια Αφρική. Το Κομμουνιστικό Κόμμα (SACP) ισχυρίζεται ότι είναι σοσιαλιστικό, αλλά συμμαχεί με το Εθνικό Αφρικανικό Κογκρέσο και διακηρύσσει ότι πρέπει να έχουμε “εθνική δημοκρατία” πριν μεταβούμε στο σοσιαλισμό. Αλλά πότε θα έρθει ο σοσιαλισμός; Πρέπει να περιμένουμε μέχρι να μας πουν οι ηγέτες.

Δεν χρειάζεται, όμως, να περιμένουμε. Υπάρχει μια διαφορετική απελευθερωτική παράδοση στη Νότια Αφρική, μια παράδοση που φέρνει τους εργάτες πιο κοντά στους άλλους εργάτες του υπόλοιπου κόσμου, αντί να μας διαιρεί.

Ο επαναστατικός διεθνισμός της εργατικής τάξης εμφανίστηκε στη Νότια Αφρική τον 19ο αιώνα, αλλά έγινε υπολογίσιμη δύναμη κατά τη δεκαετία του 1910. Αυτή την εποχή, το νοτιοαφρικανικό κράτος είχε μόλις δημιουργηθεί και τα όριά του δεν καθόριζαν και την εθνική ταυτότητα των κατοίκων του. Η

εργατική τάξη, συγκεκριμένα, ήταν διεθνής. Λευκοί εργάτες ήσαν μετανάστες από περιοχές της Ευρώπης, της Βόρειας Αμερικής και της Αυστραλίας, ενώ οι μαύροι εργάτες έρχονταν από όλα τα μέρη της Αφρικής για να εργαστούν στα χρυσωρυχεία του Γιοχάνεσμπουργκ. Υπήρχαν εθνικές διαφορές, αλλά ανάμεσα σε αρκετούς εργάτες αυτές οι διαφορές σπανίως συνέπιπταν με τα σύνορα μεταξύ των κρατών τα οποία είχαν τότε συγκροτηθεί από τον βρετανικό, γερμανικό και πορτογαλικό ιμπεριαλισμό.

Ο επαναστατικός διεθνισμός εισήχθη κυρίως από Ευρωπαίους μετανάστες, οι οποίοι έφεραν μαζί τους τις ιδέες του επαναστατικού αναρχισμού και του συνδικαλισμού, που ήταν τότε το κύριο επαναστατικό κίνημα των εργατών του κόσμου. Η πιο σημαντική οργάνωσή τους ήταν η International Socialist League (ISL – Διεθνής Σοσιαλιστική Ένωση), η οποία ιδρύθηκε στο Γιοχάνεσμπουργκ το 1915 ως αποτέλεσμα ενός κύματος μαχητικών απεργιών και εργατικής αντίστασης στο ξέσπασμα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου τον προηγούμενο χρόνο. Αντιτιθέμενοι στον πόλεμο, οι συνδικαλιστές του Γιοχάνεσμπουργκ, όπως οι Bill Andrews, S.P. Bunting, Andrew Dunbar και Danid Ivon Jones, έδωσαν έμφαση στον διεθνισμό τους. Κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι, ειδικά στη Νότια Αφρική ο διεθνισμός σήμαινε το πλησίασμα της πλειοψηφίας των εργατών, που ήσαν Αφρικανοί, καθώς και των Ινδών και όλων των εγχρώμων, διαδικασία που θα μπορούσε να παίξει σημαντικό ρόλο στην πορεία προς την επανάσταση.

Αναγνώρισαν τον λευκό ρατσισμό ως το μεγαλύτερο εμπόδιο στην ανάπτυξη της μαχητικότητας των λευκών και ως ένα αβάσταχτο βάρος στις πλάτες των μαύρων εργατών.

Το 1917 έγινε μια σειρά πολιτικών συζητήσεων στο Γιοχάνεσμπουργκ, ανάμεσα στην ISL και μαύρους εργάτες. Το αποτέλεσμα των συζητήσεων αυτών ήταν η γέννηση της οργάνωσης Industrial Workers of Africa (IWA – Βιομηχανικοί Εργάτες της Αφρικής), που ήταν η πρώτη μαύρη εργατική ένωση της χώρας, εμπνευσμένη από την Industrial Workers of the World (IWW – Βιομηχανικοί Εργάτες του Κοσμου), μια επαναστατική συνδικαλιστική οργάνωση που είχε επεκταθεί σε διάφορα μέρη του κόσμου από τον τόπο όπου γεννήθηκε τις ΗΠΑ. Διαμέσου της ISL και της IWA, μαχητές όπως οι Thomas William "TW" Thibedi, Reuben Cetiwe και Hamilton Kraai, έθεσαν τα θεμέλια της επαναστατικής ταξικής πάλης ανάμεσα στους μαύρους εργάτες της Νότιας Αφρικής.

Η πρώτη ανακοίνωση της IWA είχε τίτλο "Ba Sebetsi Ba Afrika" ("Προς τους Εργάτες της Αφρικής"), επίσης γνωστή και ως "Ακούστε Εργάτες, Ακούστε!". Η ανακοίνωση τονίζει ότι οι μαύροι εργάτες είναι καταπιεσμένοι ως εργάτες για τα κέρδη των καπιταλιστών, ότι οι εργάτες παράγουν τον κοινωνικό πλούτο και πρέπει να απολαμβάνουν τα οφέλη του, ότι αυτό απαιτεί να κατανικήσουν τον καπιταλισμό και το κράτος και ότι για να το επιτύχουν αυτό θα πρέπει να ενωθούν ως εργάτες, ανεξάρτητα από εθνικά σύνορα και εθνικότητες. Δεν κάνει καμία αναφορά στα σύνορα του νοτιοαφρικανικού κράτους, τα οποία ήταν τότε νεοχαραγμένα και γι' αυτό μικρότερης σπουδαιότητας απ' ό,τι έγιναν αργότερα, αλλά η φράση "ας μην υπάρξει πια καμία συζήτηση για Basuto, Zulu ή Shangaan" δείχνει ότι ο αγώνας έπρεπε

να συμπεριλάβει εργάτες και έξω από τα σύνορα της Νότιας Αφρικής. Οι Basuto ήταν εργάτες από την περιοχή Basutoland (τώρα Λεσόθο), τότε βρετανική αποικία. Οι Shangaan ήταν εργάτες από τη περιοχή της σημερινής Μοζαμβίκης, που ελεγχόταν από την Πορτογαλία. Στο Κέιπ Τάουν αργότερα, η IWA συγχωνεύθηκε με το περιφερειακό Industrial and Commercial Workers Union (ICU - Συνδικάτο Εργατών Βιομηχανίας και Εμπορίου) το οποίο είχε ως στόχο τη συγκρότηση του “Ενός Μεγάλου Συνδικάτου” (“One Big Union”) αλλά “νότια του Ζαμβέζη” (!), συμπεριλαμβάνοντας δηλαδή ολόκληρη τη Νότια Αφρική.

Περίπου την ίδια εποχή, αρκετές άλλες συνδικαλιστικές οργανώσεις συγκροτήθηκαν στη Νότια Αφρική, κινητοποιώντας μαύρους, έγχρωμους, Ινδούς και λευκούς εργάτες. Όλοι συμφωνούσαν ότι οι εργάτες έπρεπε να οργανωθούν σε μαζικά κινήματα ενάντια στον καπιταλισμό και το κράτος, ότι οι μαύροι εργάτες, ως πλειοψηφία, έπρεπε να παίξουν ρόλο-“κλειδί” και ότι οι ρατσιστικοί διαχωρισμοί και οι προκαταλήψεις έπρεπε να αποτελέσουν ειδικούς στόχους ενός πολυεθνικού κινήματος της εργατικής τάξης. Ως αναρχικοί και συνδικαλιστές, όλοι αρνούσαν να επιζητούν κρατική εξουσία, διακηρύσσοντας ότι μόνο οι εργάτες μπορούσαν να απελευθερώσουν τους εργάτες. Όλοι αρνούσαν τον εθνικισμό ως κρατική ιδεολογία, που εξυπηρετεί τα συμφέροντα των προνομιούχων τάξεων. Όλοι διακήρυσσαν ότι το κράτος, το κεφάλαιο και ο ρατσισμός έπρεπε να ηττηθούν μια για πάντα, μέσω της άμεσης δράσης των εργατών στα συνδικάτα τους, αντιπασσόμενοι στην ιδέα μιας εθνικής απελευθέρωσης πρώτα και της εγκαθίδρυσης του σοσιαλισμού μετά. Ο αγώνας ενάντια σε όλες τις μορφές της (διχαστικής) κοινωνικής καταπίεσης ήταν αξεδιάλυτα συνδεδεμένος με την (ενωμένη) ταξική πάλη. Με αυτή την έννοια, οι συνδικαλιστές επιζητούσαν έναν επαναστατικό δρόμο προς την εθνική απελευθέρωση, τασσόμενοι υπέρ του προλεταριακού αντι-ιμπεριαλισμού ενάντια στον αστικό αντι-ιμπεριαλισμό του εθνικισμού.

Το συνδικαλιστικό αυτό κίνημα άρχισε να καταρρέει τη δεκαετία του 1920 καθώς αρκετοί αγωνιστές μετακινήθηκαν ιδεολογικά πιο κοντά στον κρατισμό και τον εθνικισμό. Αυτή η διαδικασία συνέβη εξαιτίας πολλών λόγων, ο πιο σημαντικός από τους οποίους ήταν το ότι του Κομμουνιστικού Κόμματος είχε τότε επηρεασθεί από τους Ρώσους μπολσεβίκους και τις ιδέες τους τις οποίες εισήγαγαν στη Νότια Αφρική αγωνιστές όπως οι Andrews, Thibedi, Bunting και Jones. Μερικές επαναστατικές συνδικαλιστικές απόψεις εξακολούθησαν να υπάρχουν μέσα στο νεαρό Κομμουνιστικό Κομμα, αλλά το 1928, κατόπιν υπόδειξης της Μόσχας, το κόμμα υιοθέτησε τη θεωρία των δύο σταδίων, δηλαδή αρχικά το στάδιο της “εθνικής απελευθέρωσης” σε μια (αστική) “μαύρη δημοκρατία” και μετά η σοσιαλιστική επανάσταση της εργατικής τάξης. Μια θεωρία που ατυχώς έφερε το κόμμα σε συμμαχία με το αστικό και εθνικιστικό Αφρικανικό Εθνικό Κογκρέσσο. Έτσι, οι ιδέες περί επανάστασης της εργατικής τάξης και διεθνισμού έχασαν έδαφος και επιρροή, αν και ποτέ δεν πέθαναν ολοκληρωτικά. Οι εθνικιστές ανέλαβαν τα ηνία και όταν το καπιταλιστικό καθεστώς του απαρτχάιντ κατέρρευσε το 1994, ήταν το Αφρικανικό Εθνικό Κογκρέσσο και το Κομμουνιστικό Κόμμα που πήραν στα χέρια τους το μεγαλύτερο μερίδιο εξουσίας.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι το Αφρικανικό Εθνικό Κογκρέσσο και το Κομμουνιστικό Κόμμα δεν νίκησαν το ρατσιστικό καθεστώς με ένοπλη πάλη, κάτι που αποτελούσε την κύρια γραμμή τους από το 1961. Το καθεστώς υπονομεύτηκε από τη μαζική εξέγερση της εργατικής τάξης στη δεκαετία του 1980, η οποία, σε αντίθεση με τα θέσφατα του συγκεντρωτικού και εξόριστου Αφρικανικού Εθνικού Κογκρέσου, οργανώθηκε από τη βάση, από τα κάτω προς τα πάνω, από οργανώσεις όπως η UDF. Οι πρακτικές του κινήματος αυτού ήταν πιο κοντά σ' αυτές του αναρχισμού απ' ό,τι του εθνικισμού ή του λενινισμού, αλλά όμως επειδή υπήρχε έλλειψη ξεκάθαρων αναρχικών ιδεών, οι περισσότεροι από τους αγωνιστές του παρασύρθηκαν σε υποστήριξη προς το Αφρικανικό Εθνικό Κογκρέσσο καθώς αυτό διαπραγματεύτηκε έναν συμβιβασμό με το ρατσιστικό καθεστώς και το λευκό κεφάλαιο.

Βέβαια, το τέλος του απαρτχάιντ ήταν μια μέγιστη νίκη. Δεν σηματοδότησε, όμως, το τέλος της φτώχειας, της καπιταλιστικής εκμετάλλευσης ή της αστυνομικής κτηνωδίας. Άφησε τους εργάτες έρμαιοι των αφεντικών και του κράτους τους. Υποσχέθηκε στέγαση, νερό και ηλεκτρισμό, αλλά μετά απαίτησε να πληρώσουν όλοι για όλα αυτά ανεξάρτητα από το εάν είχαν χρήματα ή όχι.

Το 2000 αναδύθηκε ένα νέο κίνημα της εργατικής τάξης. Αγώνες από τα κάτω άρχισαν ξανά να εκτυλίσσονται σε πόλεις και κωμοπόλεις, για την ικανοποίηση των βασικών αγαθών, της στέγασης, της ύδρευσης και της ηλεκτροδότησης, μέσω απλών αιτημάτων ή μέσω ενεργειών άμεσης δράσης. Εμφανίστηκαν νέες οργανώσεις, αρκετές από αυτές έξω από τη συμμαχία του Αφρικανικού Εθνικού Κογκρέσου που εμφορούνταν από ιδέες για την επαναστατική ταξική πάλη και το διεθνισμό. Αρκετοί αγωνιστές επεδίωκαν να εξασφαλίσουν ότι η λειτουργία αυτών των κινήματων θα ήταν από τα κάτω προ τα πάνω και όχι το αντίθετο.

Επανεμφανίστηκε, επίσης, ο αναρχισμός ως οργανωμένη δύναμη στη Νότια Αφρική στη δεκαετία του 1990 και παρ' ό,τι οι αναρχικοί του ZACF είμαστε μια μικρή μειοψηφία στα νέα κοινωνικά κινήματα, είμαστε αφοσιωμένοι στην οικοδόμηση ενός επαναστατικού πόλου μέσα σ' αυτά. Αλλού στο τεύχος αυτό, σημειώνουμε πώς ο εθνικισμός έχει διαιρέσει τους εργάτες, οδηγώντας σε τρομακτικά ξενοφοβικά πογκρόμ όπως αυτό του Μάη του 2008. Σημειώνουμε ότι τα νέα κοινωνικά κινήματα της εργατικής τάξης ήταν τα μόνα στη Νότια Αφρική που καταδίκασαν απερίφραστα και με μια διεθνιστική προσέγγιση αυτά τα βίαια γεγονότα. Ένα από αυτά τα κινήματα είναι και το Abahlali base Mjondolo, κίνημα βάσης ενοικιαστών (δηλαδή ανθρώπων που νοικιάζουν κάποιες καλύβες). Φιλοξενούμε την ανακοίνωση αυτού του κινήματος για τα γεγονότα του Μάη του 2008 σε άλλη σελίδα αυτού του τεύχους. Είναι μια ανακοίνωση όπου προβάλλεται η ενότητα της εργατικής τάξης και η άρνηση των όποιων διαχωρισμών με βάση την όποια εθνότητα ή εθνικότητα. Ασκείται κριτική στην κυβέρνηση γιατί καταπιέζει το λαό στο εσωτερικό της χώρας και υποστηρίζει τυραννικά καθεστώτα στο εξωτερικό. Περιγράφεται πόσο εκμεταλλεύεται το κεφάλαιο τη φτωχολογιά και πώς το New Partnership for Africa's Development (Νέος Συναιτερισμός για την Ανάπτυξη της Αφρικής – διακυβερνητική συμφωνία) βοηθά τις εταιρίες της Νότιας Αφρικής να επεκτείνουν την εκμετάλλευσή τους συνολικά στην ήπειρο. Καλεί σε

αλληλεγγύη, δυνατά συνδικάτα και αντίσταση στη βία της αστυνομίας. Διακηρύσσει την ετοιμότητα του Abahlali να υπερασπίσει τους μετανάστες ενάντια στις επιθέσεις. Έτσι, η ανακοίνωση αυτή απηχεί το κάλεσμα του “Ba Sebeti Ba Afrika” μερικές δεκαετίες πριν.

Ωστόσο, η οργάνωσή μας, η ZACF, έχει κάποια κριτική σχετικά με την ανακοίνωση του Abahlali και όταν μοιράσαμε τη δική μας ανακοίνωση στο Γιοχάνεσμπουργκ, συμπεριλάβαμε και τα ακόλουθα:

“Δεν μπορούμε να υποστηρίξουμε το κάλεσμά τους για “μια αστυνομία που να υπηρετεί το λαό”. Καμιά αστυνομική δύναμη δεν μπορεί να κάνει οτιδήποτε άλλο από το να είναι μια δύναμη καταπίεσης, μια δύναμη του κράτους που να βρίσκεται στην κορυφή και οι μάζες στη βάση, μια δύναμη για την υπεράσπιση των πλουσίων ενάντια στους φτωχούς. Ξανά και ξανά, η αστυνομία έχει δείξει αυτή την τακτική ενάντια στα κινήματα, συλλαμβάνοντας, βασανίζοντας και δολοφονώντας μας. Και ας μην αναφέρουμε και για τις επιθέσεις της στους μετανάστες. Όταν οι πολιτικοί κατηγορούν τους φτωχούς Νοτιοαφρικανούς που επιτέθηκαν στους ξένους, το κάνουν επειδή επιθυμούν να διατηρηθεί αυτή η εξουσία της βίας από τη δική τους πλευρά και των δυνάμεών τους.

Μπορούμε να αγωνιστούμε για να σταματήσει αυτή η κτηνώδης αστυνομική καταστολή. Και ο καθένας από μας, φοβούμενος για τη ζωή του, ίσως βοηθήσει την αστυνομία τη στιγμή που δεν υπάρχει άλλη εναλλακτική λύση. Αλλά δεν μπορούμε να κατηγορήσουμε τον καθέναν που ζητά καταφύγιο στην αστυνομία ή καλώντας την να αποτρέψει πιθανές επιθέσεις.

Αλλά ελπίζουμε όμως σε κάτι καλύτερο. Αν δεν υπάρχει εναλλακτική λύση, τότε ας μας συγκροτήσουμε εμείς μια τέτοια. Ας οικοδομήσουμε τα κινήματά μας σε τέτοιο σημείο που οι μετανάστες - οι γυναίκες που βιάζονται ή οι ομοφυλόφιλοι που αντιμετωπίζουν τη σοβινιστική βία – να μη χρειαστεί ν’ αναζητήσουν την αμφίβολη βοήθεια της αστυνομίας. Ας συγκροτήσουμε δυνατές κοινότητες της εργατικής τάξης που να είναι ικανές να αυτοαμυνθούν και να υπερασπίσουν τα μέλη τους ενάντια στην καταστολή και το σοβινισμό”.

Καμιά οργάνωση δεν είναι τέλεια. Πιστεύουμε ότι η Abahlali κάνει λάθος στην άποψή της για την αστυνομία. Αλλά, όμως, στην αφοσίωσή της στην οργάνωση της βάσης, την ταξική πάλη και την αλληλεγγύη πέρα από τα σύνορα, η Abahlali δείχνει το δρόμο στους Νοτιοαφρικανούς εργάτες και τη φτωχολογιά ώστε να γιαιτρευτούν από το δηλητήριο του εθνικισμού. Επιστρέφει έτσι στην παράδοση εκείνη που άρχισε στη Νότια Αφρική με τους συνδικαλιστές αρκετές δεκαετίες πριν. Και σ’ αυτή την παράδοση είναι που βρίσκεται η ελπίδα μας για ελευθερία και αλληλεγγύη, για ένα τέλος στην καταστολή και τη βία. Εμείς οι αναρχικοί αγωνιζόμαστε για να επιταχύνουμε την κατάρρευση του εθνικισμού και να φέρουμε τη νίκη μέσω της διεθνοιστικής παράδοσης. Ενωθείτε μαζί μας.

****Το κείμενο αυτό δημοσιεύτηκε στο τεύχος 9 (Σεπτέμβρη 2008) του περιοδικού “Zabalaza” της Zabalaza Anarchist Communist Front (ZACF - Αναρχικό Κομμουνιστικό Μέτωπο Zabalaza), σελίδες 8-9. Το ίδιο κείμενο δημοσιεύτηκε, επίσης, ηλεκτρονικά στις ιστοσελίδες www.anarkismo.net***

και www.ainfos.ca Ελληνική μετάφραση “ούτε θεός-ούτε αφέντης”, Σεπτέμβρης 2008.

**Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με την ιστορία του πρώιμου αναρχισμού και συνδικαλισμού στη Νότια Αφρική, διαβάστε την μπροσούρα με τίτλο “Sifuna Zonke” που διατίθεται ηλεκτρονικά στη διεύθυνση www.zabalaza.net/pdfs/sapams/sifuna_zonke.pdf Για το ίδιο αντικείμενο, υπάρχει μια αρκετά λεπτομερής ανάλυση του αναρχικού ερευνητή Lucien van der Walt με τίτλο “Anarchism and Syndicalism in South Africa” που διατίθεται στο <http://witsetd.wits.ac.za:8080/dspace/handle/123456789/4506>

Για τον ταξικό χαρακτήρα του προγράμματος του Αφρικανικού Εθνικού Κογκρέσσου διατίθεται μπροσούρα με τον τίτλο “Class struggles in South Africa” ξανά στο www.zabalaza.net/pdfs/sapams/class_sa_mbc.pdf

Για τους αγώνες κατά των ιδιωτικοποιήσεων στη Νότια Αφρική δέστε το www.zabalaza.net/pdfs/sapams/fightingprivatisation.pdf Όλα αυτά τα υλικά διατίθενται στην αγγλική γλώσσα. Για επαφή με την ZACF γράψτε στη διεύθυνση: Postent Suite 47, Private Bag X1, Fordsburg, South Africa 2033. Email: zacf@zabalaza.net (για το εσωτερικό) και international@zabalaza.net (για το εξωτερικό). Ιστοσελίδα www.zabalaza.net

<http://ngnm.vrahokipos.net>